Toppersnotes®
Unleash the topper in you

Andhra Pradesh

Sub - Inspector (SI)

Andhra Pradesh State Level Police Recruitment Board (APSLPRB)

వాల్యూమ్ 1 (Volume 1)

భారత చరిత్ర, భూగోళ శాస్త్రం & ఆర్థిక వ్యవస్థ (Indian History, Geography & Economy)

SIERRA INNOVATIONS

INDEX

Ch. No.	Chapter	P.N.
Indian History		
1.	సింధు లోయ నాగరికత (హరప్పా నాగరికత)	1
2.	భారతదేశంలో యూరోపియన్ల ప్రవేశం	6
3.	ఆంగ్లో–ఫ్రెంచ్ పోటీ (కర్ణాటక యుద్ధాలు)	13
4.	ఆంగ్లో–మైసూరు యుద్ధాలు (1767–1799)	17
5.	ఆంగ్లో–మరాఠా యుద్ధాలు (1775–1818)	22
6.	భారతదేశంలో పునర్జాగరణం (Renaissance in India)	26
7.	భారత జాతీయ కాంగ్రెస్ (Indian National Congress – INC)	30
8.	18వ మరియు 19వ శతాబ్దాలలో సామాజిక–మత సంస్కరణలు	35
9.	భారత జాతీయ ఉద్యమం – దశ I స్వదేశీ ఉద్యమం & మితవాదులు మరియు తీవ్రవాదులు	40
10.	భారత జాతీయ ఉద్యమం – దశ II హోం రూల్ ఉద్యమం & అసహకార ఉద్యమం	43
11.	భారత జాతీయ ఉద్యమం – దశ III సివిల్ డిసోబీడియెన్స్ ఉద్యమం & క్విట్ ఇండియా ఉద్యమం	47
12.	గాంధేయ సిద్ధాంతం, పద్ధతులు & భారత జాతీయ ఉద్యమ ప్రభావం	50
13.	భారతీయ సంస్కృతి లక్షణాలు	54
14.	భారతదేశం ఒక ధర్మనిరపేక్ష రాష్ట్రంగా & సామాజిక సామరస్యం	60
Indian Geography		
15.	భారతదేశ భూగోళశాస్త్రం – భారతదేశ స్థానం	65
16.	భారతదేశ భూగోళశాస్త్రం – భారతదేశ భౌతిక లక్షణాలు	69
17.	భారతదేశ భూగోళశాస్త్రం – భారతదేశ జల వనరులు	75
18.	భారతదేశ భూగోళశాస్త్రం – భారతదేశంలో వ్యవసాయ నమూనాలు	80
19.	భారతదేశ భూగోళశాస్త్రం – భారతదేశ నదులు	87
20.	భారతదేశ భూగోళశాస్త్రం – భారతదేశంలో మాన్సూన్	93
21.	భారతదేశ భూగోళశాస్త్రం – భారతదేశంలో వర్షపాతం	98
22.	భారతదేశ భూగోళశాస్త్రం – వాతావరణం మరియు హవామానం	104
23.	భారతదేశ భూగోళశాస్త్రం – భారతదేశ అటవీలు మరియు వన్యప్రాణులు	109

24.	భారతదేశ భూగోళశాస్త్రం – భారతదేశ మట్టులు, ఖనిజాలు మరియు సహజ వనరులు	115
25.	భారతదేశ భూగోళశాస్త్రం – భారతదేశంలో రవాణా మరియు సమాచార వ్యవస్థ	122
26.	భారతదేశ భూగోళశాస్త్రం – భారతదేశంలో జనసాంద్రత మరియు జనాభా పంపిణీ	127
27.	భారతదేశ భూగోళశాస్త్రం – విపత్తులు మరియు విపత్తు నిర్వహణ	131
28.	భారతదేశ భూగోళశాస్త్రం – పర్యావరణం	136
29.	భారతదేశ భూగోళశాస్త్రం – వాతావరణ మార్పు (Climate Change)	142
Indian Economy		
30.	భారత ఆర్థిక వ్యవస్థ యొక్క స్వభావం	146
31.	ఐదేళ్ల ప్రణాళికలు, ప్రణాళికా సంఘం & నీతి ఆయోగ్	152
32.	భారతదేశంలో ఆదాయ వనరులు (Sources of Revenue in India)	158
33.	భారతీయ రిజర్వ్ బ్యాంక్ (Reserve Bank of India – RBI)	164
34.	భారత ఆర్థిక సంఘం (Finance Commission of India)	169
35.	కేంద్ర మరియు రాష్ట్ర ప్రభుత్వాల మధ్య వనరుల పంచిక (Resource Sharing between Union and State Governments)	173
36.	వస్తువులు మరియు సేవల పన్ను (Goods and Services Tax – GST)	178
37.	భారతదేశంలో ఆర్థిక ధోరణులు (Economic Trends in India)	183
38.	భారతదేశంలో ఉపాధి సృష్టి (Employment Generation in India)	189
39.	భారతదేశంలో భూసంస్కరణలు మరియు వ్యవసాయం (Land Reforms and Agriculture in India)	194
40.	వ్యవసాయంలో విజ్ఞానం మరియు సాంకేతికత వినియోగం (Application of Science and Technology in Agriculture)	200
41.	భారతదేశంలో పారిశ్రామిక వృద్ధి (Industrial Growth in India)	206
42.	భారతదేశంలో గ్రామీణ సంక్షేమ కార్యక్రమాలు	211
43.	సామాజిక సమస్యలు: జనాభా, విద్య, ఆరోగ్యం, ఉపాధి, పేదరికం	216

1
అధ్యాయం

సింధు లోయ నాగరికత (హరప్పా నాగరికత)

1. పరిచయం

✓ సింధు లోయ నాగరికత (Indus Valley Civilization – IVC), దీనిని **హరప్పా నాగరికత** అని కూడా పిలుస్తారు. ఇది ప్రపంచంలోని అత్యంత ప్రాచీన నగర నాగరికతలలో ఒకటి. మెసొపొటేమియా మరియు ఈజిప్ట్ నాగరికతలతో పాటు ఇది కూడా అభివృద్ధి చెందిన పురాతన నాగరికతగా గుర్తించబడింది.

✓ ఈ నాగరికత భారత ఉపఖండం యొక్క **ఉత్తర-పశ్చిమ ప్రాంతాల్లో** అభివృద్ధి చెందింది.

✓ ఈ నాగరికత ప్రధానంగా ఈ లక్షణాల కోసం ప్రసిద్ధి చెందింది:
- అభివృద్ధి చెందిన పట్టణ ప్రణాళిక
- శ్రేష్ఠమైన కాలువల వ్యవస్థ
- వాణిజ్యం మరియు చేతివృత్తులు
- అభివృద్ధి చెందిన పట్టణ సంస్కృతి

✓ ఇది **భారత నాగరికత మరియు సంస్కృతికి ప్రారంభ దశను సూచిస్తుంది**.

కాలక్రమం (Chronology)

✓ పండితులు ఈ నాగరికతను మూడు దశలుగా విభజించారు.
1. **ప్రారంభ హరప్పా దశ** – సుమారు క్రీ.పూ. 3300–2600
2. **పక్వ హరప్పా దశ** – సుమారు క్రీ.పూ. 2600–1900 (సువర్ణ యుగం)
3. **తరువాతి హరప్పా దశ** – సుమారు క్రీ.పూ. 1900–1300

✓ ఈ మూడు దశలలో **పక్వ దశలో నగరాలు మరియు పరిపాలన అత్యంత అభివృద్ధి చెందాయి**.

2. ఆవిష్కరణ మరియు తవ్వకాలు

✓ సింధు నాగరికతను మొదటిసారిగా **1921లో పంజాబ్ (పాకిస్తాన్) లోని హరప్పా ప్రాంతంలో దయారామ్ సాహ్ని** కనుగొన్నారు.

✓ 1922లో **రాఖాల్ దాస్ బెనర్జీ** సింధ్ ప్రాంతంలో **మోహెంజోదారో** నగరాన్ని కనుగొన్నారు.

✓ ఈ తవ్వకాలను **భారత పురావస్తు సర్వే (ASI) డైరెక్టర్ జనరల్ సర్ జాన్ మార్షల్** పర్యవేక్షించారు.

✓ ఈ ఆవిష్కరణ వల్ల భారత చరిత్రను **సుమారు క్రీ.పూ. 2500 వరకు వెనక్కి తీసుకెళ్లగలిగారు**.

3. భౌగోళిక విస్తృతి

✓ ఈ నాగరికత విస్తృత ప్రాంతంలో వ్యాపించింది.
- **పడమర** : సుత్కాగెండోర్ (బలూచిస్తాన్, పాకిస్తాన్)
- **తూర్పు** : అలంగీర్పూర్ (ఉత్తర ప్రదేశ్, భారత్)
- **ఉత్తరం** : మండా (జమ్మూ & కాశ్మీర్)
- **దక్షిణం** : దైమాబాద్ (మహారాష్ట్ర)

✓ **ప్రధాన నదీ వ్యవస్థలు**
- సింధు నది మరియు దాని ఉపనదులు
- ఘగ్గర్–హక్రా నది (చాలా మంది దీనిని సరస్వతి నదితో అనుసంధానిస్తారు)

✓ అందువల్ల దీనిని కొన్నిసార్లు **"సింధు-సరస్వతి నాగరికత"** అని కూడా పిలుస్తారు.

4. ముఖ్యమైన హరప్పా స్థలాలు

పాకిస్తాన్‌లో

- ✓ **హరప్పా** – ధాన్యాగారాలు, సమాధులు, ముద్రలు
- ✓ **మొహెంజోదారో** – మహాస్నానగృహం, సభామండపం
- ✓ **చాన్హు-దారో** – మణుల తయారీ కేంద్రం
- ✓ **కోట్ దిజీ, అమ్రీ, సుత్కగెండోర్**

భారతదేశంలో

- ✓ **లోథల్ (గుజరాత్)** – నౌకాశ్రయం, వాణిజ్య కేంద్రం
- ✓ **ధోలవీరా (గుజరాత్)** – నీటి నిర్వహణ వ్యవస్థ, శాసనాలు
- ✓ **కాలిబంగన్ (రాజస్థాన్)** – అగ్ని వేదికలు, దున్నిన పొలం
- ✓ **రాఖిగర్హి (హర్యానా)** – భారతదేశంలో అతిపెద్ద హరప్పా స్థలం
- ✓ **బనావలి, సుర్కోటడా, అలంగీర్పూర్**

5. పట్టణ ప్రణాళిక మరియు నగర లక్షణాలు

- ✓ హరప్పా ప్రజలు **అత్యుత్తమ పట్టణ ప్రణాళికకర్తలు**.
- ✓ **వీధుల వ్యవస్థ**
  - నగరాలు **గ్రిడ్ నమూనాలో** నిర్మించబడ్డాయి.
  - వీధులు ఒకదానికొకటి **సమకోణాల్లో** కలుస్తాయి.
- ✓ నగరాలు రెండు భాగాలుగా విభజించబడ్డాయి:
  1. **సిటడెల్ (పై నగరం)** – పరిపాలనా మరియు ప్రజా భవనాలు
  2. **క్రింది నగరం** – నివాస ప్రాంతం

కాలువల వ్యవస్థ

- ✓ ఇది హరప్పా నాగరికతలో అత్యంత విశేషమైన లక్షణం.
  - మూతలతో కూడిన కాలువలు
  - పరిశీలన కోసం ప్రత్యేక రంధ్రాలు
  - ప్రతి ఇంటి కాలువ ప్రధాన వీధి కాలువకు అనుసంధానం
- ✓ ఇది వారి **పౌర బాధ్యతా భావాన్ని** సూచిస్తుంది.

ఇళ్లు

- ✓ కాల్చిన ఇటుకలతో నిర్మించబడ్డాయి
- ✓ మధ్యలో ప్రాంగణం చుట్టూ గదులు
- ✓ స్నానగదులు మరియు బావులు
- ✓ కొన్ని చోట్ల **రెండు అంతస్తుల భవనాలు**

6. ముఖ్య నిర్మాణాలు

- ✓ **మహాస్నానగృహం – మొహెంజోదారో**
- ✓ సామూహిక స్నానాల కోసం ఉపయోగించిన పెద్ద నీటి తొట్టి.
  - ఇటుకల నిర్మాణం
  - బిటుమెన్ పదార్థంతో నీరు చొరబడకుండా తయారీ
- ✓ ఇది వారి **మతాచారాలు మరియు ఇంజినీరింగ్ నైపుణ్యాన్ని** చూపిస్తుంది.

Toppersnotes Unleash the topper in you

ధాన్యాగారాలు

✓ హరప్పా, మొహెంజోదారో, లోథల్ ప్రాంతాల్లో కనుగొన్నారు.

✓ ఇది **కేంద్రకృత నిల్వ మరియు పరిపాలన** ఉన్నదని సూచిస్తుంది.

నౌకాశ్రయం – లోథల్

✓ సముద్ర వాణిజ్యానికి సంబంధించిన ఆధారాలు లభించాయి.

✓ ఇది **వాణిజ్య ప్రాధాన్యతను** తెలియజేస్తుంది.

7. హరప్పా ప్రజల ఆర్థిక వ్యవస్థ

వ్యవసాయం

✓ ప్రధాన వృత్తి వ్యవసాయం.

✓ పండించిన పంటలు:

- గోధుమ
- యవము (బార్లీ)
- బటానీలు
- నువ్వులు

✓ **పత్తి** – ప్రపంచంలో తొలిసారిగా పత్తిని సాగు చేసిన ప్రాంతాలలో భారత్ ఒకటి.

✓ కాలిబంగన్‌లో **నాగలి వ్యవసాయం** ఆధారాలు లభించాయి.

జంతు పెంపకం

- ఎద్దు
- ఆవు
- గేదె
- గొర్రె
- మేక
- కుక్క

✓ గుర్రం గురించి ఆధారాలు స్పష్టంగా లేవు.

✓ ఏనుగు మరియు ఒంటె గురించి సమాచారం ఉంది.

చేతివృత్తులు మరియు పరిశ్రమలు

✓ అత్యంత అభివృద్ధి చెందాయి.

- మణుల తయారీ – చాన్హు దారో, లోథల్
- కుండల తయారీ – ఎరుపు రంగు కుండలు, నలుపు అలంకరణలు
- లోహకళ – రాగి, కంచు, బంగారం, వెండి
- ముద్రలు – జంతు ఆకృతులతో స్టియటైట్ ముద్రలు

✓ ఇది **ప్రత్యేక నైపుణ్యం కలిగిన కార్మిక వ్యవస్థ మరియు పట్టణ ఆర్థిక వ్యవస్థను** సూచిస్తుంది.

8. వాణిజ్యం

అంతర్గత వాణిజ్యం

✓ నగరాలు మరియు గ్రామాల మధ్య జరిగింది.

✓ ప్రామాణిక బరువులు మరియు కొలతలు ఉపయోగించారు.

విదేశీ వాణిజ్యం

✓ మెసొపొటేమియా నాగరికతతో వాణిజ్యం జరిగింది.

✓ మెసొపొటేమియాలో దీనిని **"మెలుహ్హా"** అని పిలిచేవారు.

✓ ఎగుమతులు:

- పత్తి వస్త్రాలు
- మణులు
- విలువైన రాళ్లు

✓ దిగుమతులు:

- వెండి
- టిన్
- లాపిస్ లాజులీ

✓ ఇది **అంతర్జాతీయ సముద్ర వాణిజ్యాన్ని** సూచిస్తుంది.

Toppersnotes Unleash the topper in you

9. <u>లిపి మరియు భాష</u>

- ✓ హరప్పా లిపి ముద్రలు మరియు కుండలపై కనిపిస్తుంది.
- ✓ లక్షణాలు:
  - చిత్రలిపి రూపంలో ఉంది
  - ఇప్పటివరకు పూర్తిగా అర్థం కాలేదు
  - సాధారణంగా **కుడి నుండి ఎడమ వైపు** వ్రాయబడింది
  - కొన్ని సందర్భాల్లో **బౌస్ట్రోఫెడాన్ విధానం** కూడా కనిపిస్తుంది
- ✓ లిపి అర్థం కాలేకపోవడం వల్ల చరిత్రను పూర్తిగా తెలుసుకోవడం కష్టం.

10. <u>మతం మరియు విశ్వాసాలు</u>

- ✓ **పూజా విధానాలు**
  - **మాతృదేవి పూజ** – సంతానోత్పత్తి ఆరాధన
  - **పశుపతి ముద్ర** – యోగాసనంలో కూర్చున్న ప్రోటో-శివ రూపం
  - పవిత్ర జంతువులు – ఎద్దు, యూనికార్న్
  - పవిత్ర వృక్షం – పీపల్ చెట్టు
  - అగ్ని వేదికలు – కాలిబంగన్, లోథల్
- ✓ **అంత్యక్రియలు**
  - సమాధుల్లో పొడవుగా ఉంచే అంత్యక్రియలు
  - కుండలు మరియు ఆభరణాలు సమాధిలో ఉంచడం
- ✓ ఇది **మరణానంతర జీవితం పై విశ్వాసాన్ని** సూచిస్తుంది.

11. <u>సామాజిక జీవితం</u>

- ✓ సమాజం నగర ఆధారంగా, క్రమబద్ధంగా మరియు నియంత్రణతో ఉండి ఉండవచ్చు.
- ✓ స్పష్టమైన ఆధారాలు లేవు:
  - రాజులు
  - రాజప్రాసాదాలు
  - పెద్ద దేవాలయాలు
- ✓ కాబట్టి ఇది **సమానత్వం గల లేదా వ్యాపారవర్గం ఆధిపత్యం ఉన్న సమాజం** అయి ఉండవచ్చు.

వస్త్రధారణ మరియు ఆభరణాలు

- ✓ పత్తి వస్త్రాలు
- ✓ బంగారం, వెండి, మణులు, షెల్ తో తయారైన ఆభరణాలు

వినోదం

- ✓ పాచికల ఆటలు
- ✓ బొమ్మలు
- ✓ కంచు నృత్యకారిణి విగ్రహం

12. <u>కళ మరియు నిర్మాణం</u>

శిల్పకళ

- ✓ **కంచు నృత్యకారిణి విగ్రహం** – మోహెంజోదారో
- ✓ **గడ్డం ఉన్న యాజకుని విగ్రహం** – రాతి శిల్పం

ముద్రలు

- ✓ చతురస్రాకార ముద్రలు, వాటిపై జంతు చిత్రాలు మరియు లిపి ఉంటాయి.
- ✓ సూక్ష్మ కళకు అద్భుత ఉదాహరణ.

కుండలు

- ✓ చక్రంతో తయారుచేసిన చిత్రలేఖన కుండలు.

13. <u>నాగరికత పతనం</u>

- ✓ సుమారు **క్రీ.పూ. 1900 ప్రాంతంలో నగరాలు క్రమంగా క్షీణించాయి**.
- ✓ **పతనానికి కారణాలు (సిద్ధాంతాలు)**
  - నదుల మార్పు / సరస్వతి నది ఎండిపోవడం
  - వరదలు మరియు భూకంపాలు
  - వాతావరణ మార్పు మరియు కరువు
  - వాణిజ్యం తగ్గిపోవడం
  - ఆర్యుల దాడి సిద్ధాంతం (ఇప్పుడు ఎక్కువగా తిరస్కరించబడింది)
- ✓ కాబట్టి ఈ నాగరికత పతనం **పర్యావరణ మరియు ఆర్థిక కారణాల కలయిక వల్ల జరిగి ఉండవచ్చు**.

14. <u>సింధు నాగరికత ప్రాధాన్యత</u>

- ✓ ఇది **భారతదేశంలో మొదటి పట్టణ నాగరికత**.
- ✓ దీనిలో కనిపించిన ముఖ్య లక్షణాలు:
  - పట్టణ ప్రణాళిక
  - ప్రత్యేక చేతివృత్తులు
  - విస్తృత వాణిజ్య నెట్‌వర్క్
  - తరువాతి భారతీయ సంస్కృతిలో కొనసాగిన సంప్రదాయాలు
- ✓ ఇది **భారత నాగరికతకు పునాది వేసిన నాగరికత**.

Toppersnotes
Unleash the topper in you

2 అధ్యాయం భారతదేశంలో యూరోపియన్ల ప్రవేశం

1. పరిచయం: అన్వేషణ యుగం మరియు యూరోపియన్ విస్తరణ

1.1 అన్వేషణ యుగం (15వ–17వ శతాబ్దం)

✓ 15వ శతాబ్దం నుంచి ప్రారంభమైన కాలాన్ని **అన్వేషణ యుగం (Age of Discovery / Age of Exploration)** అని అంటారు. ఈ కాలంలో యూరోపియన్ దేశాలు **ఆసియా మరియు ఆఫ్రికాకు సముద్ర మార్గాలను కనుగొనే ప్రయత్నాలు** చేశాయి.

యూరోపియన్ విస్తరణకు ప్రధాన కారణాలు

✓ **కాన్స్టాంటినోపుల్ పతనం (1453)**
- ఒట్టోమన్ టర్కులు కాన్స్టాంటినోపుల్‌ను ఆక్రమించడంతో ఆసియాకు వెళ్లే పాత భూభాగ వాణిజ్య మార్గాలు మూసివేయబడ్డాయి.

✓ **మసాలా దినుసులు మరియు విలాస వస్తువుల కోసం అన్వేషణ**
- మిరియాలు, లవంగాలు, దాల్చినచెక్క, జాజికాయ, పట్టు, పత్తి వస్త్రాలు వంటి వస్తువులకు యూరోప్లో అధిక డిమాండ్ ఉండేది.

✓ **పునర్జన్మ (Renaissance) మరియు శాస్త్రీయ పురోగతి**
- ఖగోళ శాస్త్రం, నావిగేషన్, మ్యాప్ తయారీ (కార్టోగ్రఫీ), దిక్సూచి మరియు నౌక నిర్మాణంలో పురోగతి జరిగింది.

మెర్కెంటిలిజం (Mercantilism)

✓ ఒక దేశ సంపద **వాణిజ్య అధికత ద్వారా బంగారం మరియు వెండి నిల్వ పెంపుపై ఆధారపడుతుంది** అనే ఆర్థిక సిద్ధాంతం.

మత ప్రచారం

✓ క్రైస్తవ మతాన్ని వ్యాప్తి చేయడానికి మిషనరీ కార్యకలాపాలు జరిగాయి.

రాజకీయ పోటీ

✓ యూరోపియన్ దేశాల మధ్య **కాలనీలు సంపాదించడానికి మరియు ప్రతిష్ట పెంచుకోవడానికి పోటీ** పెరిగింది.

2. ప్రపంచ వాణిజ్యంలో భారతదేశ ప్రాముఖ్యత

ప్రపంచ వాణిజ్య కేంద్రంగా భారత్

✓ భారతదేశం ఈ వస్తువుల కోసం ప్రపంచవ్యాప్తంగా ప్రసిద్ధి చెందింది:
- మసాలా దినుసులు
- పత్తి వస్త్రాలు
- పట్టు
- నీలి రంగు (ఇండిగో)
- చక్కెర
- చేతివృత్తి ఉత్పత్తులు

✓ భారత వస్తువులు ఈ ప్రాంతాలకు ఎగుమతి చేయబడ్డాయి:
- యూరోప్
- పశ్చిమ ఆసియా
- దక్షిణ ఆసియా
- చైనా

Toppersnotes unleash the topper in you

కోరమండల్ తీరంలో యూరోపియన్లు ఎక్కువగా స్థిరపడడానికి కారణాలు

- ✓ అధిక నాణ్యత గల **పత్తి వస్త్రాలు**
- ✓ **బెంగాల్ ఖాతం సముద్ర వాణిజ్య మార్గాలకు సులభ ప్రాప్యత**
- ✓ దక్షిణ భారతదేశంలో **ముగల్ పాలన బలహీనంగా ఉండటం**
- ✓ స్థానిక పాలకులు ఆదాయం మరియు సైనిక సహాయం కోసం యూరోపియన్లను ఆహ్వానించడం

3. యూరోపియన్ వాణిజ్య వ్యవస్థ మరియు జాయింట్ స్టాక్ కంపెనీలు

3.1 జాయింట్ స్టాక్ కంపెనీలు

- ✓ యూరోపియన్ వాణిజ్యం ప్రధానంగా **జాయింట్ స్టాక్ కంపెనీల ద్వారా నిర్వహించబడింది**.
  - పెట్టుబడిదారుల నుండి మూలధనం సేకరించబడేది
  - లాభాలను వాటాదారుల మధ్య పంచుకునేవారు
- ✓ ఈ విధానం వల్ల **విదేశీ వాణిజ్యం మరియు కాలనీ విస్తరణ పెద్ద స్థాయిలో సాధ్యమైంది**.

ముఖ్య జాయింట్ స్టాక్ కంపెనీలు

దేశం	కంపెనీ	సంవత్సరం
ఇంగ్లాండ్	బ్రిటిష్ ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ	1600
నెదర్లాండ్స్	డచ్ ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ	1602
ఫ్రాన్స్	ఫ్రెంచ్ ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ	1664
డెన్మార్క్	డేనిష్ ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ	1616

3.2 ఫ్యాక్టరీలు మరియు ఫ్యాక్టర్లు

ఫ్యాక్టరీ (Factory)

✓ వాణిజ్య కేంద్రం మరియు గిడ్డంగి.
(ఇది తయారీ పరిశ్రమ కాదు.)

ఫ్యాక్టర్ (Factor)

- ✓ కంపెనీ తరపున వాణిజ్యాన్ని నిర్వహించే ప్రతినిధి.
- ✓ ఈ ఫ్యాక్టరీలను రక్షణ కోసం **కోటలతో బలపరిచారు**.

4. యూరోపియన్ల భారత ప్రవేశం – కాలక్రమం

సంవత్సరం	సంఘటన
1453	కాన్స్టాంటినోపుల్ పతనం
1498	వాస్కో డ గామా కాలికట్ చేరాడు
1500	కాలికట్‌లో పోర్చుగీస్ వాణిజ్య కేంద్రం
1600	బ్రిటిష్ ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ స్థాపన
1602	డచ్ ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ స్థాపన
1612	సూరత్‌లో బ్రిటిష్ వాణిజ్య కేంద్రం
1616	డేనిష్ ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ స్థాపన
1639	ఫోర్ట్ సెయింట్ జార్జ్ స్థాపన (మద్రాస్)
1664	ఫ్రెంచ్ ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ స్థాపన

5. భారతదేశంలో పోర్చుగీసులు

5.1 ప్రవేశం మరియు స్థాపన

- ✓ **వాస్కో డ గామా** 1498లో **కేప్ ఆఫ్ గుడ్ హోప్ మార్గం** ద్వారా **కాలికట్ (కోజికోడ్)** చేరుకున్నాడు.
- ✓ దీంతో పోర్చుగీసులు **భారతదేశంలో** మొదటి **యూరోపియన్** కాలనీయ **సామ్రాజ్యాన్ని స్థాపించారు.**

5.2 భారతదేశంలోని ముఖ్య పోర్చుగీస్ స్థావరాలు

- ✓ **గోవా** – పోర్చుగీస్ భారతదేశ రాజధాని
- ✓ **దమన్ మరియు దియూ**
- ✓ **కొచ్చిన్ (కోచి)**
- ✓ **కాలికట్**
- ✓ **బొంబాయి** – 1661లో బ్రిటిష్‌కు పెళ్లి కానుకగా ఇచ్చారు

5.3 వాణిజ్యం మరియు పరిపాలన

- ✓ మసాలా దినుసుల వాణిజ్యంలో **ఏకాధిపత్యం** సాధించారు
- ✓ **కార్టాజ్ వ్యవస్థ** ప్రవేశపెట్టారు
  - భారత నౌకలు ప్రయాణించడానికి పోర్చుగీస్ అనుమతి అవసరం
- ✓ పోర్చుగీసులు నిర్మించినవి:
  - కోటలు
  - చర్చిలు
  - వాణిజ్య కేంద్రాలు
  - నౌకాదళ స్థావరాలు

5.4 సాంస్కృతిక మరియు సామాజిక ప్రభావం

- **రోమన్ కాథలిక్ క్రైస్తవ మతం** వ్యాప్తి చెందింది
- ప్రసిద్ధ మిషనరీ: **సెయింట్ ఫ్రాన్సిస్ జేవియర్**
- ✓ కొత్త పంటలను పరిచయం చేశారు:
  - పొగాకు
  - జీడిపప్పు
  - అనాస పండు
- ✓ ఇతర ప్రభావాలు:
  - యూరోపియన్ నౌక నిర్మాణ సాంకేతికత పరిచయం
  - తీరప్రాంతాల్లో **ఇండో-పోర్చుగీస్ సంస్కృతి** అభివృద్ధి

5.5 పోర్చుగీస్ శక్తి క్షీణత

కారణాలు

- ✓ అవినీతి మరియు చెడు పరిపాలన
- ✓ మత అసహనం
- ✓ డచ్ మరియు బ్రిటిష్ పోటీ
- ✓ తరువాత కాలంలో బలహీన నౌకాదళం
- ✓ వాణిజ్య ఏకాధిపత్యం కోల్పోవడం

6. భారతదేశంలో డచ్

6.1 డచ్ ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ

- ✓ డచ్ ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ **1602లో స్థాపించబడింది**.
- ✓ 17వ శతాబ్దంలో ఇది **అత్యంత శక్తివంతమైన నౌకాదళ మరియు వాణిజ్య శక్తిగా** ఎదిగింది.

6.2 భారతదేశంలోని డచ్ స్థావరాలు

- ✓ **పులికాట్ (చెన్నై సమీపంలో)** – భారతదేశంలో మొదటి ప్రధాన కేంద్రం
- ✓ **నాగపట్టణం**
- ✓ **కొచ్చిన్**
- ✓ **మసులీపట్నం**

6.3 వాణిజ్యం మరియు ఆర్థిక కార్యకలాపాలు

✓ డచ్ వ్యాపారులు ప్రధానంగా ఈ వస్తువులను ఎగుమతి చేసేవారు:

- పత్తి వస్త్రాలు
- పట్టు
- మసాలా దినుసులు
- మిరియాలు
- ఇండిగో

✓ వారు **ఆధునిక బ్యాంకింగ్, బీమా మరియు లెక్కల విధానాలను** పరిచయం చేశారు.

6.4 డచ్ శక్తి క్షీణత

✓ **ముఖ్య సంఘటన**

- **కొలచెల్ యుద్ధం (1741)**
- ట్రావణ్కూర్ రాజు **మార్థాండ వర్మ** చేత డచ్ సైన్యం ఓడిపోయింది.

✓ **ఇతర కారణాలు**

- బ్రిటిష్ మరియు ఫ్రెంచ్ పోటీ
- యూరోప్‌లో రాజకీయ బలహీనత
- డచ్ ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ క్షీణత

7. భారతదేశంలో ఇంగ్లీష్ (బ్రిటిష్)

7.1 బ్రిటిష్ ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ

✓ బ్రిటిష్ ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ **1600లో రాణి ఎలిజబెత్ I ద్వారా స్థాపించబడింది**.

✓ భారతదేశంలో మొదటి వాణిజ్య కేంద్రం **1612లో సూరత్‌లో స్థాపించబడింది**.

7.2 వ్యాపారుల నుండి పాలకులుగా మార్పు

✓ ప్రారంభంలో బ్రిటిష్ వ్యాపారులుగా వచ్చారు.

✓ తరువాత వారు **రాజకీయ పాలకులుగా మారారు**.

✓ వారు ఉపయోగించిన విధానాలు:

- సైనిక విజయం
- ఒప్పందాలు మరియు దౌత్యం
- సబ్సిడియరీ కూటములు

7.3 పరిపాలన మరియు ఆర్థిక మార్పులు

✓ బ్రిటిష్ పాలనలో కొన్ని ముఖ్య మార్పులు జరిగాయి.

- **మద్రాస్ ప్రెసిడెన్సీలో రాయిత్వారీ వ్యవస్థ** ప్రవేశపెట్టారు
  - ☞ (థామస్ మన్రో ద్వారా)

✓ వారు అభివృద్ధి చేసిన సదుపాయాలు:

- నౌకాశ్రయాలు
- పోస్టల్ వ్యవస్థ
- రైల్వేలు
- టెలిగ్రాఫ్ వ్యవస్థ
- రహదారులు

✓ ఇతర మార్పులు:

- ఆధునిక న్యాయ వ్యవస్థ
- పోలీస్ వ్యవస్థ

✓ **ఆంగ్ల విద్యను ప్రోత్సహించారు**

- మెకాలే మినిట్ (1835)

✓ **విశ్వవిద్యాలయాల స్థాపన**

- మద్రాస్ విశ్వవిద్యాలయం – 1857

Toppersnotes
Unleash the topper in you

7.4 మద్రాస్‌లో నగర విభజన

- ✓ **వైట్ టౌన్**
  - ఫోర్ట్ సెయింట్ జార్జ్ లోపల యూరోపియన్లు నివసించారు.
- ✓ **బ్లాక్ టౌన్**
  - కోట బయట భారతీయులు నివసించారు.

8. భారతదేశంలో డేనిష్

8.1 డేనిష్ ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ

- ✓ డేనిష్ ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ **1616లో స్థాపించబడింది**.

8.2 డేనిష్ స్థావరాలు

- ✓ **ట్రాంక్విబార్ (తరంగంబాడి)** – తమిళనాడు
- ✓ **సెరంపూర్** – బెంగాల్

8.3 డేనిష్ ప్రభావం

- ✓ డేనిష్ పాలకులు కొన్ని ముఖ్య కార్యక్రమాలు చేపట్టారు.
  - ట్రాంక్విబార్‌లో **ఫోర్ట్ డాన్స్‌బోర్గ్** నిర్మించారు
  - తమిళనాడులో **ముద్రణ యంత్రాన్ని** ప్రవేశపెట్టారు
  - మొదటి **తమిళ బైబిల్** ముద్రించారు
  - విద్య మరియు క్రైస్తవ మిషనరీ కార్యకలాపాలను ప్రోత్సహించారు

8.4 డేనిష్ శక్తి క్షీణత

- ✓ **1845లో ట్రాంక్విబార్‌ను బ్రిటిష్‌కు విక్రయించారు**.

9. భారతదేశంలో ఫ్రెంచ్

9.1 ఫ్రెంచ్ ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ

- ✓ ఫ్రెంచ్ ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ **1664లో కొల్బేర్ ద్వారా (రాజు లూయిస్ XIV పాలనలో)** స్థాపించబడింది.

9.2 భారతదేశంలోని ఫ్రెంచ్ స్థావరాలు

- ✓ **పుదుచ్చేరి (పాండిచ్చేరి)** – ఫ్రెంచ్ భారతదేశ రాజధాని
- ✓ **కారైకల్** – తమిళనాడు
- ✓ **మాహే** – కేరళ
- ✓ **యానం** – ఆంధ్రప్రదేశ్
- ✓ **చందర్నగర్** – బెంగాల్

9.3 డుప్లెక్స్ పాత్ర

- ✓ **జోసెఫ్ ఫ్రాన్సువా డుప్లెక్స్** పాండిచ్చేరి గవర్నర్.
- ✓ భారత రాజకీయాల్లో **వ్యవస్థబద్ధంగా జోక్యం చేసుకున్న మొదటి యూరోపియన్**.
- ✓ అతను:
  - వారసత్వ వివాదాల్లో భారతీయ పాలకులకు మద్దతు ఇచ్చాడు
  - ఫ్రెంచ్ ప్రభావాన్ని విస్తరించడానికి ప్రయత్నించాడు

9.4 ఫ్రెంచ్ శక్తి క్షీణత

- ✓ **కర్ణాటక యుద్ధాలలో బ్రిటిష్ చేత ఓడిపోయారు**
- ✓ **పారిస్ ఒప్పందం (1763)** తరువాత భారతదేశంలో ఫ్రెంచ్ రాజకీయ శక్తి పరిమితమైంది

10. మ్యాప్ ఆధారిత ముఖ్య విషయాలు

- ✓ **కోరమండల్ తీరం**
  - తమిళనాడు మరియు ఆంధ్రప్రదేశ్ తీర ప్రాంతం (బెంగాల్ ఖాతం)
- ✓ **మలబార్ తీరం**
  - కేరళ తీర ప్రాంతం (అరేబియా సముద్రం)
- ✓ **తమిళనాడులో ముఖ్య యూరోపియన్ కేంద్రాలు**
  - **చెన్నై (మద్రాస్)** – బ్రిటిష్
  - **పులికాట్** – డచ్
  - **నాగపట్టణం** – పోర్చుగీస్ / డచ్
  - **తరంగంబాడి** – డేనిష్
  - **పుదుచ్చేరి మరియు కారైకల్** – ఫ్రెంచ్

11. తులనాత్మక సమగ్ర పట్టిక (త్వరిత పునర్విమర్శ)

యూరోపియన్ శక్తి	**వచ్చిన సంవత్సరం**	**ముఖ్య కృషి**	**క్షీణతకు కారణం**
పోర్చుగీస్	1498	కార్టాజ్ వ్యవస్థ, క్రైస్తవ మతం, కొత్త పంటలు	అవినీతి, ప్రత్యర్థులు
డచ్	1602	వస్త్ర వాణిజ్యం, బ్యాంకింగ్	కొలచెల్ యుద్ధం, బ్రిటిష్ పోటీ
ఇంగ్లీష్	1600	పరిపాలన, రైల్వేలు, విద్య	తరువాత పాలకులుగా మారారు
డేనిష్	1616	ముద్రణ, విద్య	బ్రిటిష్‌కు విక్రయం
ఫ్రెంచ్	1664	పట్టణ ప్రణాళిక, రాజకీయ జోక్యం	కర్ణాటక యుద్ధాలలో ఓటమి

ఒక పంక్తి ముఖ్య విషయాలు

- ✓ పోర్చుగీసులు భారతదేశంలో **కాలనీయ సామ్రాజ్యాన్ని స్థాపించిన మొదటి యూరోపియన్లు**.
- ✓ పులికాట్ భారతదేశంలో **మొదటి డచ్ ప్రధాన కేంద్రం**.
- ✓ ట్రాంక్విబార్ తమిళనాడులో **డేనిష్ స్థావరం**.
- ✓ పాండిచ్చేరి **ఫ్రెంచ్ భారతదేశ రాజధాని**.
- ✓ మద్రాస్ ప్రెసిడెన్సీ బ్రిటిష్ యొక్క **మూడు ప్రధాన ప్రెసిడెన్సీలలో ఒకటి**.
- ✓ కోరమండల్ తీరం **బెంగాల్ ఖాతం వద్ద ఉంది**.
- ✓ మలబార్ తీరం **అరేబియా సముద్రం వద్ద ఉంది**.
- ✓ ఫోర్ట్ సెయింట్ జార్జ్ భారతదేశంలో **మొదటి ఇంగ్లీష్ కోట**.
- ✓ మద్రాస్‌లో **వైట్ టౌన్ మరియు బ్లాక్ టౌన్ జాతి ఆధారిత విభజన వల్ల ఏర్పడ్డాయి**.
- ✓ జాయింట్ స్టాక్ కంపెనీలు **యూరోపియన్ విదేశీ విస్తరణకు ఆర్థిక సహాయం చేశాయి**.

పునర్విమర్శ కోసం ముఖ్య సంవత్సరాలు

- ✓ **1453** – కాన్స్టాంటినోపుల్ పతనం
- ✓ **1498** – వాస్కో డ గామా భారతదేశానికి చేరాడు
- ✓ **1600** – బ్రిటిష్ ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ స్థాపన
- ✓ **1602** – డచ్ ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ స్థాపన
- ✓ **1616** – డేనిష్ ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ స్థాపన
- ✓ **1639** – ఫోర్ట్ సెయింట్ జార్జ్ స్థాపన
- ✓ **1664** – ఫ్రెంచ్ ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ స్థాపన
- ✓ **1741** – కొలచెల్ యుద్ధం
- ✓ **1845** – ట్రాంక్విబార్‌ను డేనిష్ బ్రిటిష్‌కు విక్రయించారు

Toppersnotes
Unleash the topper in you

3 అధ్యాయం
ఆంగ్లో-ఫ్రెంచ్ పోటీ (కర్ణాటక యుద్ధాలు)

- ఆంగ్లో–ఫ్రెంచ్ పోటీ అనేది **బ్రిటిష్ ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ** మరియు **ఫ్రెంచ్ ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ** మధ్య జరిగిన రాజకీయ మరియు సైనిక పోరాటం. ఈ పోరాటం 18వ శతాబ్దంలో భారతదేశంలో ఆధిపత్యాన్ని సాధించడానికి జరిగింది.
- ఈ పోటీ ప్రధానంగా **దక్షిణ భారతదేశంలోని కర్ణాటక ప్రాంతంలో** జరిగింది. ఈ యుద్ధాల ఫలితంగా **భారతదేశంలో బ్రిటిష్ ప్రధాన కాలనీయ శక్తిగా ఎదిగారు**.

1. భారతదేశంలో ఆంగ్లో–ఫ్రెంచ్ పోటీకి నేపథ్యం

1.1 యూరోప్ మరియు భారతదేశంలో యూరోపియన్ పోటీ

- ✓ భారతదేశంలో జరిగిన ఆంగ్లో–ఫ్రెంచ్ పోటీ, ప్రపంచవ్యాప్తంగా బ్రిటన్ మరియు ఫ్రాన్స్ మధ్య జరిగిన కాలనీయ పోటీకి భాగం.
- ✓ ఈ రెండు దేశాలు ఈ ప్రాంతాల్లో కూడా పోటీ పడ్డాయి:
  - యూరోప్
  - ఉత్తర అమెరికా
  - ఆఫ్రికా
  - ఆసియా (ప్రత్యేకంగా భారతదేశం)
- ✓ భారతదేశం **ధనసంపద మరియు వ్యూహాత్మక ప్రాధాన్యం** కారణంగా ప్రధాన యుద్ధ రంగంగా మారింది.

1.2 కర్ణాటక యుద్ధాల ముందు భారతదేశంలో బ్రిటిష్ మరియు ఫ్రెంచ్ స్థావరాలు

- ✓ **బ్రిటిష్ స్థావరాలు**
  - మద్రాస్ (ఫోర్ట్ సెయింట్ జార్జ్)
  - కలకత్తా (ఫోర్ట్ విలియం)
  - బొంబాయి
- ✓ **ఫ్రెంచ్ స్థావరాలు**
  - పాండిచ్చేరి (ఫ్రెంచ్ రాజధాని) – తమిళనాడు
  - కారైకల్ – తమిళనాడు
  - మాహే – కేరళ
  - యానం – ఆంధ్రప్రదేశ్
  - చందర్నగర్ – పశ్చిమ బెంగాల్
- ✓ ప్రారంభంలో ఈ రెండు శక్తులు **వ్యాపారులుగా భారతదేశానికి వచ్చాయి**, కానీ తరువాత **భారత రాజకీయాలలో జోక్యం చేసుకోవడం ప్రారంభించాయి**.

భారతదేశంలో యూరోపియన్ల ప్రవేశం

దేశం	**సంవత్సరం**	**కంపెనీ / వ్యక్తి**
పోర్చుగీసులు	1498	వాస్కో డ గామా
డచ్	1602	డచ్ ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ
బ్రిటిష్	1600	బ్రిటిష్ ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ
ఫ్రెంచ్	1664	ఫ్రెంచ్ ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ

Toppersnotes
Unleash the topper in you

2. కర్ణాటక యుద్ధాలు (1746–1763)

- ✓ దక్షిణ భారతదేశంలో జరిగిన ఆంగ్లో-ఫ్రెంచ్ పోటీని **కర్ణాటక యుద్ధాలు** అంటారు. మొత్తం **మూడు కర్ణాటక యుద్ధాలు** జరిగాయి.

యుద్ధం	**కాలం**	**సంబంధిత యూరోపియన్ యుద్ధం**
మొదటి కర్ణాటక యుద్ధం	1746–1748	ఆస్ట్రియన్ వారసత్వ యుద్ధం
రెండవ కర్ణాటక యుద్ధం	1749–1754	భారతదేశంలోని వారసత్వ వివాదాలు
మూడవ కర్ణాటక యుద్ధం	1758–1763	సెవెన్ ఇయర్స్ వార్

3. మొదటి కర్ణాటక యుద్ధం (1746–1748)

3.1 మొదటి కర్ణాటక యుద్ధానికి కారణాలు

- ✓ యూరోప్‌లో బ్రిటన్ మరియు ఫ్రాన్స్ మధ్య జరిగిన **ఆస్ట్రియన్ వారసత్వ యుద్ధం (1740–1748)**
- ✓ భారతదేశంలో బ్రిటిష్ మరియు ఫ్రెంచ్ వాణిజ్య కంపెనీల మధ్య పోటీ
- ✓ దక్షిణ భారతదేశంలో రాజకీయ ప్రభావాన్ని పెంచుకోవాలనే ఆశ

3.2 మొదటి కర్ణాటక యుద్ధం జరిగిన విధానం

- ✓ ఫ్రెంచ్ గవర్నర్ **జోసెఫ్ ఫ్రాన్సువా డుప్లెక్స్** మద్రాస్‌పై దాడి చేశాడు.
- ✓ **1746లో ఫ్రెంచ్ సైన్యం మద్రాస్ (ఫోర్ట్ సెయింట్ జార్జ్) ను స్వాధీనం చేసుకుంది.**
- ✓ బ్రిటిష్ వారు సహాయం కోసం **కర్ణాటక నవాబ్ అన్వర్-ఉద్-దిన్** ను ఆశ్రయించారు.
- ✓ అన్వర్-ఉద్-దిన్ తన కుమారుడు **మహ్ఫూజ్ ఖాన్** నేతృత్వంలో సైన్యాన్ని పంపాడు.
- ✓ కానీ **అద్యార్ యుద్ధంలో (1746)** ఫ్రెంచ్ సైన్యం వారిని ఓడించింది.

3.3 ఐక్స్-లా-చాపెల్ ఒప్పందం (1748)

- ✓ ఈ ఒప్పందంతో **ఆస్ట్రియన్ వారసత్వ యుద్ధం ముగిసింది.**
- ✓ ఫలితాలు:
  - ▪ మద్రాస్ తిరిగి బ్రిటిష్ వారికి ఇచ్చారు
  - ▪ ఫ్రెంచ్ వారికి ఉత్తర అమెరికాలో **లూయిస్‌బర్గ్** ఇచ్చారు

ToppersNotes
Unleash the topper in you

3.4 మొదటి కర్ణాటక యుద్ధం ప్రాముఖ్యత

- ✓ యూరోపియన్ల సైనిక శక్తి భారత పాలకుల కంటే అధికమని చూపించింది
- ✓ దక్షిణ భారతదేశంలో రాజకీయ పోటీ ప్రారంభమైంది
- ✓ కర్ణాటక నవాబ్ యూరోపియన్ సైన్యాల శక్తిని గుర్తించాడు

4. ముఖ్య వ్యక్తులు (మొదటి కర్ణాటక యుద్ధం)

- ✓ **జోసెఫ్ ఫ్రాన్సువా డుప్లెక్స్** – పాండిచ్చేరి ఫ్రెంచ్ గవర్నర్
- ✓ **అన్వర్-ఉద్-దిన్ ఖాన్** – కర్ణాటక నవాబ్
- ✓ **మహ్ఫూజ్ ఖాన్** – అన్వర్-ఉద్-దిన్ కుమారుడు (అద్యార్ యుద్ధంలో ఓడిపోయాడు)

5. ముఖ్య విషయాలు

- ✓ కర్ణాటక యుద్ధాలు ప్రధానంగా **తమిళనాడు ప్రాంతంలో** జరిగాయి.
- ✓ మొదటి కర్ణాటక యుద్ధం **ఆస్ట్రియన్ వారసత్వ యుద్ధంతో సంబంధం కలిగి ఉంది.**
- ✓ **1746లో ఫ్రెంచ్ మద్రాస్‌ను స్వాధీనం చేసుకున్నారు.**
- ✓ **అద్యార్ యుద్ధం యూరోపియన్ సైనిక శక్తిని నిరూపించింది.**
- ✓ **ఐక్స్-లా-చాపెల్ ఒప్పందం మొదటి కర్ణాటక యుద్ధాన్ని ముగించింది.**

రెండవ కర్ణాటక యుద్ధం (1749–1754)

1. రెండవ కర్ణాటక యుద్ధం నేపథ్యం

1.1 భారతదేశంలోని వారసత్వ వివాదాలు

- ✓ రెండవ కర్ణాటక యుద్ధం ప్రధానంగా ఈ ప్రాంతాల్లో జరిగిన వారసత్వ వివాదాల వల్ల ప్రారంభమైంది:
  - హైదరాబాద్ (నిజాం పదవి)
  - కర్ణాటక (నవాబ్ పదవి)
- ✓ యూరోపియన్ శక్తులు ఈ వివాదాలను **రాజకీయ ప్రభావాన్ని విస్తరించడానికి ఉపయోగించుకున్నాయి**.

2. హైదరాబాద్ వారసత్వ వివాదం

2.1 నిజాం పదవికి పోటీదారులు

- ✓ **నాసిర్ జంగ్** – బ్రిటిష్ మద్దతు
- ✓ **ముజఫ్ఫర్ జంగ్** – ఫ్రెంచ్ మద్దతు

2.2 డుప్లెక్స్ పాత్ర

- ✓ ఫ్రెంచ్ గవర్నర్ **డుప్లెక్స్** ముజఫ్ఫర్ జంగ్‌కు మద్దతు ఇచ్చాడు.
- ✓ ఫ్రెంచ్ సైన్యం సహాయంతో **ముజఫ్ఫర్ జంగ్ హైదరాబాద్ నిజాంగా అయ్యాడు**.

3. కర్ణాటక వారసత్వ వివాదం

3.1 నవాబ్ పదవికి పోటీదారులు

- ✓ **ముహమ్మద్ అలీ ఖాన్ వాలాజా** – బ్రిటిష్ మద్దతు
- ✓ **చందా సాహిబ్** – ఫ్రెంచ్ మద్దతు

3.2 చందా సాహిబ్‌కు ఫ్రెంచ్ మద్దతు

- ✓ ఫ్రెంచ్ సైన్యం సహాయంతో **చందా సాహిబ్ అన్వర్-ఉద్-దిన్ ఖాన్‌ను ఓడించాడు**.
- ✓ దీంతో చందా సాహిబ్ **కర్ణాటక నవాబ్ అయ్యాడు**.

4. రాబర్ట్ క్లైవ్ పాత్ర (ఆర్కాట్ ముట్టడి)

4.1 ఆర్కాట్ స్వాధీనం (1751)

- ✓ బ్రిటిష్ అధికారి **రాబర్ట్ క్లైవ్** కర్ణాటక రాజధాని **ఆర్కాట్‌పై దాడి చేశాడు**.
- ✓ చిన్న సైన్యంతోనే క్లైవ్ ఆర్కాట్‌ను స్వాధీనం చేసుకున్నాడు.
- ✓ ఈ సంఘటనను **ఆర్కాట్ ముట్టడి (Siege of Arcot)** అంటారు.

4.2 ఆర్కాట్ సంఘటన ప్రాముఖ్యత

- ✓ దక్షిణ భారతదేశంలో బ్రిటిష్ ప్రతిష్ట పెరిగింది
- ✓ ఫ్రెంచ్ ప్రభావం బలహీనపడింది
- ✓ భారతీయ మిత్రులు బ్రిటిష్ వైపు చేరడం ప్రారంభించారు

5. రెండవ కర్ణాటక యుద్ధం జరిగిన విధానం

- ✓ ఫ్రెంచ్ వారు **చందా సాహిబ్ మరియు ముజఫ్ఫర్ జంగ్‌కు మద్దతు ఇచ్చారు**
- ✓ బ్రిటిష్ వారు **ముహమ్మద్ అలీ మరియు నాసిర్ జంగ్‌కు మద్దతు ఇచ్చారు**
- ✓ తమిళనాడు మరియు ఆంధ్ర ప్రాంతాల్లో అనేక యుద్ధాలు జరిగాయి.
- ✓ ఫ్రెంచ్ వారికి ఈ సమస్యలు ఎదురయ్యాయి:
  - ఆర్థిక సమస్యలు
  - ఫ్రాన్స్ నుండి తగిన మద్దతు లేకపోవడం

6. <u>పాండిచ్చేరి ఒప్పందం (1754)</u>

- ✓ ఈ ఒప్పందంతో **రెండవ కర్ణాటక యుద్ధం ముగిసింది**.
- ✓ ఫలితాలు:
  - డుప్లెక్స్‌ను ఫ్రాన్స్‌కు తిరిగి పిలిచారు
  - భారత రాజకీయాలలో జోక్యం చేసుకోకూడదని రెండు శక్తులు అంగీకరించాయి
  - **ముహమ్మద్ అలీ కర్ణాటక నవాబ్‌గా గుర్తించబడ్డాడు**

7. రెండవ కర్ణాటక యుద్ధం ప్రాముఖ్యత

- ✓ రాబర్ట్ క్లైవ్ సైనిక నాయకుడిగా ఎదిగాడు
- ✓ దక్షిణ భారతదేశంలో ఫ్రెంచ్ రాజకీయ ప్రభావం తగ్గింది
- ✓ కర్ణాటక రాజకీయాలలో బ్రిటిష్ ఆధిపత్యం ప్రారంభమైంది
- ✓ యూరోపియన్ యుద్ధాలలో **భారతీయ మిత్రుల ప్రాముఖ్యత స్పష్టమైంది**

8. <u>ముఖ్య వ్యక్తులు</u>

- ✓ **రాబర్ట్ క్లైవ్** – బ్రిటిష్ అధికారి, ఆర్కాట్‌ను స్వాధీనం చేసుకున్నాడు
- ✓ **చందా సాహిబ్** – ఫ్రెంచ్ మద్దతు పొందిన నవాబ్ అభ్యర్థి
- ✓ **ముహమ్మద్ అలీ ఖాన్ వాలాజా** – బ్రిటిష్ మద్దతు పొందిన కర్ణాటక నవాబ్
- ✓ **నాసిర్ జంగ్** – బ్రిటిష్ మద్దతు పొందిన నిజాం అభ్యర్థి
- ✓ **ముజఫ్ఫర్ జంగ్** – ఫ్రెంచ్ మద్దతు పొందిన నిజాం అభ్యర్థి

కాలక్రమం (Timeline)

సంవత్సరం	**సంఘటన**
1746	మొదటి కర్ణాటక యుద్ధం ప్రారంభం
1748	ఐక్స్-లా-చాపెల్ ఒప్పందం
1749	రెండవ కర్ణాటక యుద్ధం ప్రారంభం
1751	ఆర్కాట్ యుద్ధం
1754	రెండవ కర్ణాటక యుద్ధం ముగింపు
1756	మూడవ కర్ణాటక యుద్ధం ప్రారంభం
1760	వాండివాష్ యుద్ధం
1763	పారిస్ ఒప్పందం

మ్యాప్ ఆధారిత ముఖ్య ప్రాంతాలు

- ✓ మద్రాస్ (చెన్నై)
- ✓ ఆర్కాట్ (తమిళనాడు)
- ✓ వాండివాష్ (తమిళనాడు – తిరువణ్ణామలై జిల్లా)
- ✓ పాండిచ్చేరి
- ✓ కారైకల్

ఒక పంక్తి ముఖ్య విషయాలు

- ✓ **డుప్లెక్స్‌ను భారతదేశంలో ఫ్రెంచ్ శక్తికి శిల్పి (Architect of French Power) అని అంటారు.**
- ✓ **వాండివాష్ యుద్ధం ఫ్రెంచ్ రాజకీయ ఆశయాలను ముగించింది.**
- ✓ **పారిస్ ఒప్పందం (1763) మూడవ కర్ణాటక యుద్ధాన్ని ముగించింది.**
- ✓ **1751లో రాబర్ట్ క్లైవ్ ఆర్కాట్‌ను స్వాధీనం చేసుకున్నాడు.**
- ✓ **1763 తర్వాత ఫ్రెంచ్ వారు కేవలం వాణిజ్య స్థావరాలను మాత్రమే ఉంచుకోగలిగారు.**